

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА, ПСИХОЛОГІЇ
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
Кафедра теорії та філософії права, конституційного
та міжнародного права

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник матеріалів учасників
П'ятої міжнародної науково-практичної конференції
(Національний університет «Львівська політехніка»,
Львів, 19 листопада 2021 р.)

Львів
КАМЕНЯР
2022

Петро СТЕЦЮК,
кандидат юридичних наук, доцент, доктор права,
суддя Конституційного Суду України у відставці,
науковий консультант з правових питань Центру Разумкова,
м. Київ, Україна

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ЩОДО СТРАТЕГІЧНОГО КУРСУ ДЕРЖАВИ НА НАБУТТЯ ПОВНОПРАВНОГО ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В ЄС ТА НАТО (ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ)

Декілька років тому назад Верховною Радою України було ухвалено конституційні зміни щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору (2019 р.)¹. Цими змінами, зокрема, доповнювався текст преамбули Основного Закону держави положеннями, за якими «Верховна Рада України від імені Українського народу» приймала (28 червня 1996 р. – П. С.) Конституцію України, «підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу та незворотність європейського та євроатлантичного курсу України» (абзац п'ятий преамбули). Крім того, відповідно до ухвалених конституційних новел, до повноважень парламенту було віднесено «визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору» (п. 5 частини першої ст. 85), уряду доручалося забезпечення реалізації цього курсу (пункт 1¹ ст. 116), а безпосереднім «гарантом» усіх цих процесів має бути глава держави – Президент України². При цьому, прикметним було те, що метою ухвалених конституційних змін визначалося «законодавче закріплення в Конституції України цивілізаційного вибору європейської ідентичності Українського народу»³, а безпосередніми шляхами досягнення останнього – набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору.

¹Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору). Закон України // Відомості Верховної Ради, 2019, № 9, ст. 50.

²Конституція України, 28. 06. 1996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text/>

³Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)"-
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64531/

Однак, за три (неповних) роки «існування» конституційних положень, передбачених Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» практика їхнього застосування не стала особливо помітною. В той же самий час, вкрай важка ситуація, яка склалася «навколо» України в ці роки (постійна загроза повномасштабного військового вторгнення російських військ в Україну, активне ведення РФ гібридної війни проти України, політичні репресії силових органів РФ у тимчасово окупованому Криму, триваюча пандемія короно вірусної хвороби (Covid-19), глибока економічна криза, значне погіршення екологічної ситуації через глобальне потепління і т. п.) вимагала їхньої негайної реалізації. Цю вимогу мали б виконувати всі без виключення суб'єкти реалізації даних конституційних приписів, безпосередньо зазначені в Основному Законі державі. При цьому, припис частини першої ст. 8 Конституції України щодо прямої дії норм Основного Закону держави, від самого початку ухвалення вищезгаданих конституційних змін робив їхню реалізацію мінімально-допустимою.

Реально оцінюючи практику реалізації конституційних положень в Україні органами державної влади тільки через те, що вони є «норми прямої дії», особливо коли цими ж приписами покладаються нові зобов'язання на органи державної влади, чекати від них підвищеної активності в цьому напрямку не приходиться. Яскравою ілюстрацією останнього є історія із запровадженням в Україні у 2016 році інституту конституційної скарги⁴. Тоді, Конституційний Суд України більше року «прочекав» на прийняття «нового» Закону України «Про Конституційний Суд України»⁵, замість того, що б негайно приступити до безпосереднього виконання конституційних приписів ст. 55 та 151-1 Основного Закону держави. У зв'язку з цим, є слушною думка вітчизняних експертів у галузі конституційного права про необхідність «подальшої нормативно-правової деталізації, зокрема, на рівні законів України», конституційних змін 2019 року щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС та в НАТО⁶.

Так, на виконання приписів, передбачених конституційними новелами 2019 року, пропонується, зокрема, внести зміни до низки чинних законів та, можливо, підготувати нові нормативні акти щодо належного законодавчого забезпечення стратегічного курсу держави на

⁴Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя). Закон України // Відомості Верховної Ради України, 2016, № 28, ст. 532.

⁵Про Конституційний Суд України. Закон України // Відомості Верховної Ради України, 2017, № 35, ст. 376.

⁶Україна – ЄС: шлях до політичної асоціації. Київ: Центр Разумкова, 2021. С. 46.

набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. В частині першого (внесення змін до чинних законів) така пропозиція, крім того, є також прямо обумовлена самим Основним Законом держави, оскільки нормативно-правові акти повинні відповідати йому (частина перша ст. 8, Конституції України). Тому, наприклад, варто внести зміни до Закону України «Про Кабінет Міністрів України»⁷, доповнивши його ст. 2 (назва статті «Основні завдання Кабінету Міністрів України») пунктом «1-1» наступного змісту «забезпечує реалізацію стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору». Натомість, частину першу ст. 6 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» (назва статті «Склад Кабінету Міністрів України та статус його членів») можна було б доповнити словами «віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України» та викласти в наступній редакції:

«1. До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, віце-прем'єр-міністри та міністри України».

У свою чергу, в ст. 11 цього Закону (назва статті «Програма діяльності Кабінету Міністрів України», частину першу можна доповнити положеннями, які б прямо зобов'язували уряд вносити до програми своєї діяльності положення щодо забезпечення реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору в довго- та короткострокових перспективах.

Конституційними змінами 2019 року до повноважень Верховної Ради України віднесено визначення «засад реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору» (п. 5 частини першої ст. 85 Конституції України). У зв'язку з цим можна також погодитися із пропозицією про внесення деяких доповнень і до Закону України «Про комітети Верховної Ради України»⁸. Зокрема, перше речення частини першої ст. 5 (назва статті «Кількість, склад та предмети відання комітетів») можна було доповнити словами «створює Комітет з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України» та викласти в наступній редакції:

⁷Про Кабінет Міністрів України. Закон України // Відомості Верховної Ради України, 2014, № 13, ст. 222.

⁸Про комітети Верховної Ради України. Закон України № 116/95-ВР від 04.04.1995 р. // Відомості Верховної Ради України, 1995, № 19, ст. 134 т.

«1. Верховна Рада України створює Комітет з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, затверджує кількість інших комітетів, їх назви та предмети відання».

Цікавою є пропозиція щодо «підсилення» ролі глави держави в забезпеченні «незворотності європейського та євроатлантичного курсу» Української держави» шляхом підготовки та прийняття спеціального Закону України «Про гарантування Президентом України реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору»⁹. В цьому нормативному акті, враховуючи, наприклад, зміст положень відповідних міжнародно-правових актів, зокрема, Угоди про асоціацію України з ЄС, могли б бути викладені основні засади та механізми такого гарантування, «деталізовані» питання повноважень глави держави та особливості його співпраці в даній сфері з парламентом, урядом, судами та правоохоронними органами. При цьому окремо можна було також «передбачити» законодавчі положення щодо «деталізації» конституційних приписів настання підстав усунення Президента України із його поста в порядку імпічменту з огляду на факти систематичного неналежного виконання ним своїх конституційних обов'язків щодо гарантування реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. Очевидно, що останні положення у випадку їх прийняття треба було «гармонізувати» із положеннями Закону України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)»¹⁰.

Усі ці пропозиції, як видається, могли б суттєво покращити стан практичної реалізації конституційних положень щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі і в Організації Північноатлантичного договору та реально їх наблизити.

⁹Україна – ЄС: шлях до політичної асоціації. Київ: Центр Разумкова, 2021. С. 63.

¹⁰Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент) // Відомості Верховної Ради України, 2019, № 40, ст. 212.